

UDK 37.018.1:159.923.2-055.52

Originalni naučni rad

Primljeno: 06.02.2022.

Odobreno za štampu: 18.03.2022.

DOI: <https://doi.org/10.46630/gped.1.2022.2>

RODITELJSKI STILOVI U PORODICI POREKLA I NJIHOV DOPRINOS AKTUELNIM RODITELJSKIM STILOVIMA MAJKI

Maja Mišić¹

Psiholog, psihoterapeut, agencija Burnaby Family Life, Kanada

Apstrakt: Cilj ovog rada je bio da se ispita kakva je povezanost roditeljskog stila majki i roditeljskog stila njihovih roditelja, kao i da se ispita da li roditeljski stilovi u porodici porekla mogu predvideti neke od dimenzija roditeljskog stila majki prema njihovoj deci. Za ispitivanje dimenzije roditeljskog stila korišćen je Upitnik roditeljskog prihvatanja/odbacivanja i kontrole (verzija za odrasle i verzija za evaluaciju roditelja) (Parental acceptance-rejection/control scale – short form (PARQ/Control-SF)). Uzorak ispitivanja je bio prigodan i uključivao je 120 žena, uzrasta od 19 do 64 godine (AS = 49,5, SD = 0,85). Rezultati su potvrdili očekivanje da postoji značajna povezanost između dimenzija prihvatajućeg/odbacujućeg roditeljskog stila ispitivanih majki i roditeljskog stila njihovih roditelja, kao i da odbacujući roditeljski stil očeva i majki ispitanica predviđa njihov roditeljski stil. Potvrđeno je da su obrasci ponašanja naučeni u porodici porekla, čak i kada su doživljeni kao odbacujući od strane sopstvenih roditelja i da se isti prenose na roditeljski stil u porodici prokreacije.

Ključne reči: IPART teorija, majka, prihvatajući/odbacujući roditeljski stil, roditelji.

Uvod

Roditeljstvo predstavlja proces podrške fizičkom, emocionalnom, društvenom i intelektualnom razvoju deteta, koji počinje od detetovog rođenja i traje sve do odraslog doba (Brooks, 2012). Roditeljstvo se odnosi na kompleksnost odgajanja deteta, koje pored biološkog razvoja ima tri osnovna cilja: obezbeđenje zdravlja i bezbednosti dece, pripremanje dece za život i prenošenje kulturnih vrednosti (Phelan, 2003). Zbog toga je visokokvalitetna veza između roditelja i deteta izuzetno važna za detetov zdrav razvoj.

¹ misici@gmail.com

Roditeljsko ponašanje reflektovano je kroz roditeljski stil koji predstavlja specifičnu grupu obrazaca koje roditelj koristi u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji sa detetom (Kuppens & Ceulemans, 2019). Roditeljski stilovi se razlikuju u odnosu na dve dimenzije: roditeljsku toplinu, koja se odnosi na podršku, brigu i ohrabivanje koje roditelji pružaju detetu i roditeljski nadzor ili kontrolu, koji predstavlja način kojim roditelj upravlja životom deteta i kontroliše njegovo ponašanje pomoću mehanizma kažnjavanja, moći i deprivacije (Baumrind, 1991). Tema mnogih istraživanja u poslednjih nekoliko decenija odnosi se upravo na razumevanje načina kombinacija ovih ponašanja i kako one doprinose razvoju deteta (Thulin et al., 2014; Vergara-Lopez et al., 2016).

Model roditeljskog prihvatanja/odbacivanja (IPART teorija)

Teorija interpersonalnog prihvatanja i odbacivanja bazirana je na teorijama roditeljstva razvijenim od strane Dijane Baumrind i drugih autora koji su se bavili teorijom emocionalnog vezivanja (Baumrind, 1966; Doinita & Maria, 2015; Jones et al., 2015) i bila je usredsređena uglavnom na načine percepcije roditeljskog prihvatanja/odbacivanja koje su bile vezane za prilagođavanje tokom detinjstva, adolescencije i punoletstva. U to vreme, ova teorija vodila se pod imenom: „Teorija roditeljskog prihvatanja/odbacivanja (PARTheory)“ (Rohner, 1986). Tek od 2000. godine, ova teorija počinje da ispituje i bliske odnose u odraslom dobu i druge važne interpersonalne odnose. Ova promena naglaska istraživanja dovela je do preimenovanja i prelaska sa PART teorije, sa fokusom na roditelje, na „interpersonalnu teoriju prihvatanja/odbacivanja“ (IPARTheory), sa fokusom na različite međuljudske odnose. Uprkos ovoj promeni imena i naglaska, delovi teorije i dalje dosledno ispituju uzroke, posledice i druge korelate dečje percepcije roditeljskog prihvatanja/odbacivanja, kao i percepciju odraslih o roditeljskom prihvatanju/odbacivanju u detinjstvu. IPART teorija predstavlja teoriju razvoja koja ima za cilj da predvidi i objasni posledice i korelate interpersonalne (posebno roditeljske) prihvaćenosti i odbacivanja (Rohner, 2016). Ova teorija sugerše da u raznim kulturama interpersonalno prihvatanje i odbacivanje dosledno predviđa psihološko i bihevioralno prilagođavanje dece i odraslih (Rohner, 2005).

Interpersonalno prihvatanje i odbacivanje zajedno čine dimenziju topline odnosa između dece i njihovih roditelja, između životnih partnera i drugih pojedinaca (Rohner et al., 2012). Toplina i prihvatanje se mogu izraziti fizički, verbalno ili simbolično kada takva roditeljska ponašanja prenose ljubav, brigu, naklonost, negu i emocionalnu podršku. Nasuprot tome, odbacivanje se može izraziti fizičkim, verbalnim i psihološki povredljivim ponašanjem i predstavlja suprotan kraj dimenzije topline koji se odnosi na hladnoću koju roditelji pokazuju prema detetu. Generalno, pojedinci nisu ni prihvaćeni ni odbačeni u bilo kojem kategoričnom smislu. Umesto toga, oni se nalaze negde duž kontinuuma, doživljavajući različit stepen interpersonalnog prihvatanja i odbacivanja u odnosu sa drugim ljudima (Rohner, 2005). Ova prihvatajuća/odbacujuća dimenzija je zajednička za sve roditelje i njihovu decu, jer

su svi u manjoj ili većoj meri osetili ljubav od strane svojih staratelja. Prema tome, dimenzija topline ima veze sa kvalitetom veze sa roditeljima, kao i fizičkim i verbalnim ponašanjem kojim roditelji izražavaju svoja osećanja (Rohner, 2017).

Opsežna pankulturalna istraživanja otkrila su da se odbacivanje roditelja može iskusiti bilo kojom kombinacijom četiri glavne kategorije: (1) roditelji koji su emocionalno hladni i bez emocionalne vezanosti, suprotno od toplog i brižnog roditelja, (2) neprijateljski i agresivni, (3) zanemarujući, i (4) koji poseduju ravnodušno odbijanje. Ravnodušno odbijanje se odnosi na verovanja pojedinaca da ih njihovi roditelji ne vole i da nisu zainteresovani za svoju decu, iako možda ne postoje jasni pokazatelji ponašanja koji potvrđuju zanemarivanje, nenaklonost ili agresiju (Rohner, 2016).

Roditeljski stil u porodici porekla i posledice na sopstveno roditeljstvo

Mnoga istraživanja su se bavila ispitivanjem kako se prihvatajući ili odbacujući roditeljski stil mogu preneti na potomstvo (Barrlett et al., 2017; Cross et al., 2016). Tako su istraživači identifikovali specifične psihološke mehanizme koji karakterišu ovaj prenos (Borelli et al., 2019; Tailor et al., 2015). Roditelji koji su bili zapostavljani u porodici porekla, ispoljili su negativno roditeljstvo, kao što je zanemarivanje, odsustvo kontrole deteta, dok je zlostavljanje u detinjstvu roditelja dovelo do povećane agresivnosti prema sopstvenom detetu (Bartlett et al., 2017; Newcomb & Locke, 2001).

Problem i ciljevi istraživanja

Ovim istraživanjem želeli smo da ispitamo da li postoje korelacije između dimenzija roditeljskog stila ispitanica i roditeljskog stila njihovih roditelja. Istraživanje će doprineti da se razume kako se negativna roditeljska ponašanja prenose na novu generaciju potomstva. Svesnost o prenosu neproaktivnih obrazaca roditeljstva, emotivne hladnoće i odbacujućeg ponašanja, predstavlja prvi korak u izboru drugačijih i funkcionalnih postupaka roditelja prema svojoj deci.

Opšti cilj ovog istraživanja je utvrditi relacije između roditeljskog stila ispitanica i njihovih roditelja i utvrditi da li postoji prediktorski efekat prihvatajućeg/odbacujućeg roditeljskog stila roditelja ispitanica u odnosu na njihov roditeljski stil. Takođe smo želeli da ispitamo da li postoje korelacije između roditeljskog stila ispitanice sa sociodemografskim varijablama: starost, obrazovanje, prihod i broj dece u porodici.

Hipoteze istraživanja

Hipoteza od koje se pošlo jeste da postoji korelacija između prihvatajućeg/odbacujućeg roditeljskog stila majke i roditeljskog stila njenih roditelja. Ova opšta hipoteza razložena je na nekoliko specifičnih hipoteza, postavljenih u odnosu na specifične ciljeve istraživanja.

1. Očekuje se povezanost između svih dimenzija roditeljskog stila roditelja ispitanica sa dimenzijama njihovog roditeljskog stila.

2. Očekuje se da će se prihvatajući/odbacujući roditeljski stil majčinih roditelja pokazati značajnim u predviđanju prihvatajućeg/odbacujućeg roditeljskog stila majke.
3. Očekuje se povezanost sociodemografskih varijabli (starost ispitanice, prihod, obrazovanje, broj dece u porodici) sa roditeljskim stilom ispitanica.

Varijable istraživanja

S obzirom na to da se radi o neeksperimentalnom istraživanju, može se govoriti o uslovno nezavisnim i zavisnim varijablama. Status uslovno nezavisne varijable imaju roditeljski stil porodice porekla, dok status uslovno zavisne varijable ima prihvatajući/odbacujući roditeljski stil ispitanica.

Nezavisne varijable. Percepcija ispitanice o prihvatajućem/odbacujućem roditeljskom stilu majke i oca biće nezavisne varijable u istraživanju. Odgovori o roditeljskom stilu operacionalizovani su Upitnikom roditeljskog prihvatanja/odbacivanja i kontrole (verzija za evaluaciju roditelja) (Parental Acceptance-Rejection/Control Scale – Short Form (PARQ/Control-SF); Rohner & Sumbleen, 2016), skraćena verzija. Oba upitnika imaju ista pitanja, sa naznačenom razlikom između majke i oca. Ispitanica daje odgovore u odnosu na pet dimenzija roditeljskog stila (ponašanja) za majku i oca: 1) hladnoća, 2) neprijateljstvo, 3) zapostavljanje, 4) ravnodušno odbijanje i 5) kontrola.

Zavisna varijabla. Percepcija ispitanice o sopstvenom roditeljskom stilu predstavlja zavisnu varijablu u istraživanju. Odgovori o sopstvenom roditeljskom stilu operacionalizovani su Upitnikom roditeljskog prihvatanja/odbacivanja i kontrole (Acceptance-Rejection/Control Scale -Short Form (PARQ/Control-SF); Rohner & Sumbleen, 2016). Ovaj upitnik postavlja pitanja o ponašanjima ispitanice prema svojoj deci, koja se kao i u upitniku za roditelje, odnose na: 1) hladnoću, 2) neprijateljstvo, 3) zanemarivanje, 4) ravnodušno odbijanje i 5) kontrolu.

Sociodemografske varijable. U istraživanje su uključene i sociodemografske varijable, sa namerom da se proveri njihova povezanost sa glavnim varijablama. Od sociodemografskih varijabli ispitivali smo: 1) starost ispitanice (navršene godine starosti u trenutku ispitivanja: 19–24, 25–34, 35–44, 45–54, 55–64, 2) stepen obrazovanja ispitanice (osnovna škola, srednja škola, diploma sa koledža, više obrazovanje, diplomatske studije, postdiplomske studije), 3) broj dece u porodici (ukupan broj dece o kojima se ispitanica stara), 4) prihod (Ispod linije siromaštva, Skromni prihod, Prosečan prihod, Dobar prihod).

Materijal i metode rada

Mesto i vreme istraživanja

Istraživanje je obavljeno u Kanadi u periodu od septembra do decembra 2019. godine. Izbor ispitanica je izvršen putem školske onlajn platforme roditelja i reklame u čekaonici klinike za mentalno zdravlje u gradu gde je izvršeno istraživanje.

Uzorak ispitanika

Uzorkom je bilo obuhvaćeno 120 majki iz gradskih sredina. Od učesnica je zatraženo da popune onlajn upitnike kojima su se procenjivali stilovi roditeljstva (percepcija o roditeljskom stilu njihovih roditelja i roditeljski stil ispitanice).

Tabela 1. *Starosna struktura i obrazovanje ispitanica (N=120)*

Starost	Ukupno	Obrazovanje	Ukupno
19-24	1 (0,8)	Osnovna škola	3 (2,5%)
25-34	22 (18,3%)	Srednja škola	35 (29,2%)
35-44	36 (30%)	Diploma sa koledža	8 (6,7%)
45-54	57 (47,5%)	Više obrazovanje	13 (10,8%)
55-64	4 (3,3%)	Diplomske studije	45 (37,5%)
Ukupno	120(100%)	Postdiplomske studije	16(13,3%)
		Ukupno	120 (100%)

Tabela 2. *Broj dece u porodici i prihod ispitanice (N=120)*

Broj dece	Ukupno	Prihod	Ukupno
1	37 (30,8%)	Ispod linije siromaštva	14 (11,7%)
2	61 (50,8%)	Skromni prihod	19(15,8%)
3	19 (15,8%)	Prosečan prihod	53(44,2%)
4 i više	3 (2,5%)	Dobar prihod	34 (28,3%)
Ukupno	120 (100%)	Ukupno	120 (100%)

Najveći broj ispitanica je starosti 45–54 godina, ima završene diplomske studije (37,5 %), ima dvoje dece (50,8%) i prosečan prihod (Tabela 1 i 2).

Instrumenti istraživanja

Upitnik roditeljskog prihvatanja/odbacivanja. Za ispitivanje dimenzije roditeljskog stila korišćen je Upitnik roditeljskog prihvatanja/odbacivanja i kontrole (verzija za odrasle i verzija za evaluaciju roditelja) (Parental acceptance-rejection/control scale – short form (PARQ/Control-SF); Rohner & Sumbleen, 2016). PARQ je vrsta upitnika samoprocene koji ispituje trenutnu percepciju roditelja o tome kako vide prihvatanje, odbacivanje i kontrolu u odnosu na svoju decu, kao i u odnosu na to kakva su ponašanja imali njihovi roditelji dok su ispitanice bile deca. Upitnik se sastoji od 29 stavki raspoređenih u pet dimenzija roditeljske topline i kontrole: topline i naklonosti (odnosno hladnoće, jer su vrednosti recipročne), neprijateljstva, zapostavljanja, ravnodušnog odbijanja i kontrole. Radi lakšeg razumevanja, nadalje će se u tekstu govoriti o odbacujućem roditeljskom stilu, jer rezultati skale ukazuju na prisustvo odbacujućih ponašanja roditelja.

Skala topline/prihvatanja meri percipiranu toplinu i ljubav od strane roditelja, pri čemu se roditeljsko prihvatanje dece ogleda kroz iskazivanje ljubavi prema detetu rečima ili postupcima (8 stavki; npr., „Ja brinem o dobrobiti mog deteta“ ili „Kaže

lepe stvari o meni“). Skala topline računata je recipročno kako bi izrazila hladnoću roditelja.

Skala neprijateljstva meri one postupke roditelja koje dete percipira kao agresivne i neprijateljske, a koji se ogledaju kroz fizičku ili verbalnu agresiju (6 stavki; npr., „Ja imam tendenciju da kaznim moje dete kad sam besna“ ili „Namerno pokušava da povredi moja osećanja“).

Skala zapostavljanja meri percipiranu indiferentnost i zanemarivanje od strane roditelja, a ogleda se u nezainteresovanosti i nereagovanju roditelja na detetove fizičke i emocionalne potrebe (6 stavki; npr., „Ja ne obraćam pažnju na svoje dete“ ili „Ne obraća pažnju na mene sve dok ne zatražim pomoć“).

Skala ravnodušnog odbijanja meri doživljaj ispitanica da je nevoljena bez nužnog osećaja neprijateljskog/agresivnog ili indiferentnog/zanemarujućeg ponašanja od strane roditelja (4 stavke; npr., „Moje dete mi je smetnja“ ili „Moja majka/otac me u stvari ne voli“).

Peta skala kontrole, procenjuje ponašanje roditelja u odnosu na kontrolu prema detetu na skali permisivnost/strogost (5 stavki; npr., „Ja uvek kažem šta očekujem od mog deteta“ ili „Moja majka želi da kontroliše šta god da radim“. Obe verzije upitnika roditeljskog prihvatanja/odbacivanja i kontrole su identične za majku i oca.

Viši skorovi na svim skalama, osim za skalu toplina/prihvatanje, kao i viši indeks prihvatanja/odbacivanja znači i veće percipirano roditeljsko odbacivanje. Ukupan rezultat ispitanika, izražen je kao totalni indeks prihvatanja/ odbacivanja, i predstavlja zbir rezultata na svih pet skala uz prethodno invertovanje rezultata na skali toplina/prihvatanje (Rohner & Sumbleen, 2016). Odgovori za svaku skalu dati su na četvorosteopenoj skali Likertovog tipa (0 – nije tačno do 4 – skoro uvek tačno). Veće vrednosti na svim skalama, kao i ukupne PARQ skale, ukazuju na veći stepen odbacivanja roditelja.

Vršeći preliminarne analize dobijenih rezultata, uvažene su preporuke da se pouzdanost skala iznad Alfa=.70 smatra pouzdanim (Pallant, 2009). U odnosu na to, dobijeni rezultati za Upitnik roditeljskog prihvatanja odbacivanja (verzija za odrasle u odnosu na svoju decu, Adult PARQ i percepcija o roditeljskom stilu svojih roditelja, Parent PARQ) (PARQ: Rohner i Sumbleen, 2016) prikazani su u Tabeli 5. Pouzdanost PARQ upitnika na našem uzorku pokazao je zadovoljavajuće vrednosti za sve skale (tabeli br. 3).

Tabela 3. *Mere interne konzistencije upitnika roditeljskog prihvatanja/odbacivanja – kraća verzija za percepciju sopstvenog roditeljstva ispitanica i percepciju roditeljskog stila njihovih roditelja*

Skale	Broj ajtema	Kronbah α (odrasli)*	Kronbah α na uzorku	Kronbah α (majke)*	Kronbah α na uzorku (majke)	Kronbah α (očevi)*	Kronbah α na uzorku (očevi)
Hladnoća	8	0,90	0,88	0,87	0,98	0,84	0,98
Neprijateljstvo	6	0,87	0,77	0,91	0,97	0,97	0,96

Zapostavljanje	6	0,77	0,74	0,76	0,96	0,88	0,95
Rav. odbijanje	4	0,72	0,86	0,89	0,95	0,88	0,93
Kontrola	5	0,88	0,74	0,74	0,83	0,71	0,92

*Rav. odbijanje – ravnodušno odbijanje; *Rohner & Sumbleen, 2016*

Upitnik za ispitivanje porodičnih i sociodemografskih varijabli. Za dobijanje informacija o sociodemografskim varijablama, ispitanice su odgovorile na pitanja vezana za starost, obrazovanje, broj dece u porodici i prihod.

Način prikupljanja i obrade podataka

Za korišćene upitnike je pribavljena saglasnost autora. Pre početka istraživanja je od Komisije za istraživačku etiku Kanade pribavljen važeći etički sertifikat. Upitnici su bili ponuđeni putem aplikacije Survej Gizmo, bili su zadati na engleskom jeziku i svim učesnicama su data detaljna objašnjenja studije na početku upitnika, kao i pitanja vezana za njihovu informisanu saglasnost da učestvuju u studiji. Učesnicima je bilo zagarantovano dobrovoljno i anonimno učešće u studiji, sa pravom da u bilo kom trenutku napuste istraživanje, kao i da ne odgovore na neka pitanja. Prosečno vreme za popunjavanje upitnika bilo je 35 minuta.

Podaci dobijeni u ovom istraživanju obrađeni su u statističkom paketu SPSS22 (IBM Corp., 2013).

Rezultati

Kako bi se stekla slika o prosečnom ispitaniku prikazane su deskriptivne mere primenjenih instrumenata. Vršeci preliminarne analize dobijenih rezultata upravljali smo se prema uobičajenim preporukama. Vrednosti skjunisa i kurtozisa od -1 do 1 su u prihvatljivom opsegu (Tabachnik i Fideli, 2001). Rezultati su prikazani u tabeli 4.

Tabela 4. *Deskriptivne mere upitnika prihvatajućeg/odbacujućeg roditeljskog stila*

	N	Min.	Max.	AS	SD	S	K
Hladnoća	120	7.00	28.00	10.60	4.61	1.99	3.55
Neprijateljstvo	120	8.00	21.00	14.09	3.19	0.60	-0.80
Zapostavljanje	120	6.00	23.00	12.58	4.47	0.69	-0.77
Rav. odbijanje	120	5.00	12.00	9.29	1.53	-.71	-0.01
Kontrola	120	5.00	20.00	14.03	3.61	-.46	-.57

Rav. odb. – ravnodušno odbijanje; S – horizontalno odstupanje (skjunis); K – vertikalno odstupanje (kurtosis); AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Jedna od pretpostavki sa kojom se krenulo u istraživanju je da postoji povezanosti između dimenzija roditeljskog stila roditelja ispitanice i dimenzija njenog roditeljskog stila. Ova povezanost ispitana je putem Pirsonovog koeficijenta korelacije. Rezultati su prikazani u tabeli 5.

Tabela 5. *Povezanost dimenzija roditeljskog stila roditelja ispitanica i dimenzija roditeljskog stila samih ispitanica*

	Hladnoća	Neprijateljstvo	Zapostavljanje	Rav. odb.	Kontrola
Roditeljski stil majke ispitanice					
Hladnoća	.37**	.58**	.48**	-.31**	.46**
Neprijateljstvo	.40**	.59**	.54**	-.31**	.41**
Zapostavljanje	.43**	.61**	.52**	-.31**	.39**
Rav. odbijanje	.42**	.61**	.53**	-.29*	.44**
Kontrola	.29*	.47**	.38**	-.18	.41**
Roditeljski stil oca ispitanice					
Hladnoća	.22	.44**	.33**	-.34**	.43**
Neprijateljstvo	.15	.32**	.35**	-.35**	.29*
Zapostavljanje	.14	.28*	.32**	-.39**	.33**
Rav. odbijanje	.12	.33**	.33**	-.40**	.33**
Kontrola	.01	.16	.17	-.21	.25**

*Rav. odb. – ravnodušno odbijanje; * $p < 0.01$; ** $p < 0.001$*

Rezultati ukazuju da je emotivna hladnoća u roditeljskom stilu samih ispitanica značajno povezana sa svim dimenzijama roditeljskog stila njihovih majki, dok nema značajne povezanosti sa roditeljskim stilom oca. Neprijateljstvo i zapostavljanje su statistički značajno povezani sa svim dimenzijama roditeljskog stila majke, kao i sa dimenzijama roditeljskog stila oca, osim u slučaju kontrole oca. Ravnodušno odbijanje pokazalo je značajnu negativnu povezanost sa svim dimenzijama roditeljskog stila oca i majke, osim kontrole majke i kontrole oca. Kontrola kao dimenzija roditeljskog stila ispitanica bila je povezana na značajnom nivou sa svim dimenzijama roditeljskog stila oba roditelja iz porodice porekla ispitanica (tabela 5).

Sledeći korak bio je da se utvrdi da li su dimenzije roditeljskog stila majke i oca ispitanica prediktori dimenzija odbacujućeg roditeljskog stila ispitanice. U tabeli 6 prikazani su rezultati multiple regresione analize u kojoj su kriterijumske varijable bile dimenzije prihvatajućeg/odbacujućeg roditeljskog stila ispitanice, dok su prediktorske varijable bile prihvatajući/odbacujući roditeljski stil majke i oca ispitanice.

Tabela 6. *Multipla regresiona analiza – dimenzije prihvatajućeg/odbacujućeg roditeljskog stila majčinih roditelja kao prediktori dimenzija roditeljskog stila ispitanica*

Prediktori	Hladnoća	Neprijateljstvo	Zanemarivanje	Ravnodušno odbijanje	Kontrola
	B	β	β	β	β
Roditeljski stil majke ispitanice					
Hladnoća	-.33	.10	-.44	-.21	.11
Neprijateljstvo	.04	.05	.54	-.33	-.13
Zapostavljanje	.42	.31	.24	-.05	-.21
Rav. odbijanje	.35	.12	.12	.49	.50
Kontrola	-.04	.04	.02	.05	.16
Roditeljski stil oca ispitanice					
Hladnoća	-.11	.05	-.12	-.06	.22
Neprijateljstvo	.13	-.06	.31	.15	-.72**
Zapostavljanje	.54	-.29	.06	-.24	.27
Rav. odbijanje	-.26	.19	-.10	-.34	.16
Kontrola	.03	.22	-.06	.12	.42*
R ²	.18	.38	.33	.22	.38
Korigovani R ²	.10	.32	.26	.14	.32
F	2.16*	6.21***	4.88***	2.76*	6.14***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; $N=120$

U prvoj regresionoj analizi sve skale roditeljskog stila oca i majke ispitanice su u kombinaciji objasnile 10% varijanse emotivne hladnoće ispitanice (tabela 6). Značajan doprinos hladnoći ispitanice drugoj regresionoj analizi su skale roditeljskog stila majke i oca ispitanice zajedno objasnile 32% varijanse neprijateljstva ispitanice. Skale roditeljskog stila majke i oca ispitanice su u trećoj regresionoj analizi objasnile 26% varijanse zanemarivanja, dok je u četvrtoj regresionoj analizi kombinacija skala roditeljskog stila roditelja objasnila samo 14% ravnodušnog odbijanja ispitanice. U poslednjoj, petoj regresionoj analizi, kombinacija skala roditeljskog stila roditelja ispitanice objasnila je 32% varijanse kontrole ispitanice, gde je jedinstveni doprinos kontroli dalo neprijateljstvo od strane oca i njegova kontrola (tabela 6).

Povezanost između starosti ispitanice, nivoa obrazovanja, broja dece u porodici i prihoda sa dimenzijama roditeljskog prihvatanja/odbacivanja ispitanice ispitana je pomoću Pirsonovog koeficijenta korelacije. Rezultati su prikazani u tabeli 7.

Tabela 7. *Povezanost uzrasta, obrazovanja i prihoda sa roditeljskim stilom*

Varijable	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Starost	-								
2. Obrazovanje	-.17	-							
3. Prihod	-.13	.33**	-						
4. Broj dece	-.01	-.01	-.16	-					
5. Hladnoća	-.06	.29**	.13	.09	-				

6. Neprijateljstvo	-.17	.34**	.26**	.04	.47**	-			
7. Zapostavljanje	-.15	.29**	.26**	.04	.70**	.68**	-		
8. Rav. odbacivanje	.02	-.11	.15	.11	.26**	-.35**	-.43**	-	
9. Kontrola	-.16	.09	.11	.08	.24**	.55**	.44**	.30**	-

** $p < .001$

Iz rezultata smo dobili da je obrazovanje ispitanice bilo statistički značajno povezano sa emocionalnom hladnoćom, neprijateljstvom i zapostavljanjem majke. Majke sa višim obrazovanjem su pokazale veću emoiconalnu hladnoću, neprijateljstvo i zapostavljanje deteta. Prihod je ukazao na značajnu korelaciju sa neprijateljstvom i zapostavljanjem deteta od strane majke, tako da su majke koje imaju viši prihod pokazale više neprijateljstva i zapostavljanja. Starost ispitanice i broj dece u porodici nisu pokazali značajne korelacije sa dimenzijama roditeljskog stila (tabela 7).

Diskusija

Istraživači su često okrenuti proučavanju onih roditeljskih karakteristika za koje smatraju da predstavljaju važan deo ekologije razvoja deteta (Belsky et al., 1989). U našem istraživanju pažnja je bila posvećena razumevanju prihvatajućeg/odbacujućeg vaspitnog stila roditelja i njegovom prenošenju na sledeću generaciju. Rezultati su ukazali na povezanost između odbacujućeg roditeljskog stila majke i oca u porodici porekla i odbacujućeg roditeljskog stila u porodici prokreacije. Naime, dobili smo da postoji povezanost između svih dimenzija odbacujućeg roditeljskog stila majke ispitanice i emocionalne hladnoće koje ispitanice ispoljavaju u roditeljskom odnosu prema sopstvenoj deci. Interesantno je da je samo majčin roditeljski stil, a ne očev, ukazao na ovu vezu. Ovim smo potvrdili rezultate drugih istraživanja koja ukazuju da roditelji sa izraženim negativnim roditeljskim ponašanjima i visokom kontrolom, mogu preneti ovakav vid roditeljstva na svoju decu (Rohner, 2017; Van Hooff et al., 2009).

Neprijateljstvo i zapostavljanje u roditeljskom stilu ispitanica bili su na značajnom nivou povezani sa svim dimenzijama roditeljskog stila njihovih majki, kao i dimenzijama roditeljskog stila oca, osim u slučaju kontrole oca. Ovi nalazi su delimično potvrđeni i u drugim istraživanjima koja ukazuju da odrasla deca koja svoje roditelje doživljavaju kao agresivne i zanemarujuće, imaju tendenciju da razviju specifični oblik psihološke neprilagođenosti koja se može reflektovati i u njihovom roditeljstvu (Bartlett et al., 2017; Rohner, 2005a). Interesantno je da je ravnodušno odbijanje ispitanica bilo u negativnoj korelaciji sa dimenzijama roditeljskog stila i oca i majke. Ukoliko su roditelji više ispoljavali negativna ponašanja prema ispitanici, ona će pokazivati manje ravnodušnosti u odnosu prema svojoj deci. Ovo se nije očekivalo i suprotno je nalazima studija koja ukazuju na prenos ovih nefunkcionalnih porodičnih obrazaca (South & Jarnecke, 2015).

Kontrola ispitanice u roditeljskom stilu bila je značajno povezana sa svim dimenzijama roditeljskog stila oba roditelja u porodici porekla. Ovi nalazi delimično potvrđuju nalaze drugih istraživanja koja govore u prilog tendenciji dece koja potiču iz porodica sa negativnim roditeljskom ponašanjem da razviju anksiozne poremećaje, koji kasnije u životu, mogu posredno dovesti do povećane kontrole sopstvene dece (Anhalt & Morris, 2008; Rohner et al., 2012).

Dimenzije odbacujućeg roditeljskog stila roditelja ispitanice su objasnili 32% neprijateljstva i kontrole ispitanice i 26% varijanse zanemarivanja deteta od strane ispitanice. Najveći doprinos kontroli ispitanice dale su dimenzije neprijateljstvo i kontrola oca. Ovo je u skladu sa rezultatima ranijih studija koji ukazuju da roditeljski stil oca, koji se odnosi na kažnjavanje i kontrolu, može uticati na internalizovanje simptoma kod odrasle dece i prenos negativnih roditeljskih obrazaca (South & Jarnecke, 2015). Odbacivanje od strane očeva pokazalo se u nekim sudijama i kao bolji prediktor odbacujućeg roditeljskog stila od odbacivanja majki (Khalekue & Rohner, 2012; Machado et al., 2014).

Od sociodemografskih varijabli dobili smo da su obrazovanje i prihod ispitanice bili statistički značajno povezani sa njenom emotivnom hladnoćom, neprijateljstvom i zapostavljanjem u roditeljskom stilu. Dakle, što je ispitanica višeg obrazovnog nivoa i viših prihoda, verovatnije je da će ispoljiti ova odbacujuća ponašanja (tabela 7). Ovi rezultati su suprotni istraživanjima koja ukazuju na to da su roditelji koji su na ivici siromaštva manje pažljivi, oštriji i imaju više sukoba unutar porodice (Conger et al., 1994; Newland et al., 2013). Ovo je verovatno zbog toga što su ispitanice imigranti koji pokušavaju da se integrišu u društvo, te je teško generalizovati rezultate, s obzirom na prirodu uzorka. Možda su zbog mnogo obaveza ove majke zauzetije, nervoznije i strože procenjuju sebe.

Pre donošenja zaključaka iz dobijenih rezultata neophodno je ukazati na neka od ograničenja u našem istraživanju.

Prvo ograničenje je reprezentativnost uzorka. Naime, uzorak u istraživanju predstavlja pretežno obrazovane žene, koje su bile zaposlene i sa prosečnim prihodima. Nedostatak raznolikosti u pogledu socijalno-ekonomskog statusa učesnika ograničava uopštavanje ovih nalaza. Veliki broj žena u uzorku su bile kvalifikovane imigrantkinje koje su u Kanadu došle u potrazi za sigurnim i stabilnim životom. Da bi ispunile zahteve kanadske vlade za imigraciju, neophodno je da kandidat ima viši nivo obrazovanja ili određene profesionalne veštine da bi stekli imigracioni status. Stoga ne iznenađuje da većina ispitanica u ovom uzorku ima viši obrazovni nivo.

Drugo, o proceni roditeljskog stila ispitanice zaključivali smo na osnovu njezne subjektivne samoprocene. Buduća istraživanja imala bi koristi od prikupljanja podataka i od dece ispitanika, kao i drugih mera roditeljske istorije koje uključuju emocionalnu vezanost i odnose u porodici-porekla. Majke su takođe mogle pokazati pristrasnost prema studiji dajući socijalno poželjne odgovore u vezi sa svojim roditeljstvom, a možda su imale i idealizovanu sliku o svom roditeljstvu.

Zaista, roditeljski stil roditelja je jedna od mnogih promenljivih koja objašnjava varijansu roditeljstva. Buduća istraživanja treba da nastave da istražuju širi spektar međusobno povezanih faktora koji mogu doprineti razlikama u roditeljskom stilu.

I na kraju, ova studija je sprovedena online i to takođe predstavlja jedno od ograničenja za dalja uopštavanja. Iako prilično korisni, onlajn upitnici ne promovišu lični kontakt sa učesnicima studije, što bi moglo pomoći u dobijanju detaljnog izveštaja u vezi sa ciljevima studije.

Zaključak

Studija je bila istraživački korak u razumevanju prenosa prihvatajućih i odbacujućih roditeljskih ponašanja. Rezultati su potvrdili vezu između odbacujućih dimenzija roditeljskog stila majke i oca ispitanice i njenih odbacujućih roditeljskih ponašanja. Ovo je naročito izraženo u slučaju njenog neprijateljstva, kontrole i zanemarivanja, koji mogu biti preuzeti od sopstvenih roditelja. Ovi nalazi nas podsećaju da je modelovanje roditeljskog ponašanja od strane roditelja veoma važno, ali ipak predstavlja mali deo mnogo veće matrice faktora koji određuju stil roditeljstva.

Literatura

- Anhalt, K., & Morris, T. L. (2008). Parenting characteristics associated with anxiety and depression: A multivariate approach. *Journal of early and intensive behavior intervention*, 5(3), 122.
- Bartlett, J. D., Kotake, C., Fauth, R. & Easterbrooks, M. A. (2017). Intergenerational transmission of child abuse and neglect: Do maltreatment type, perpetrator, and substantiation status matter? *Child Abuse and Neglect*, 63(1), 84–94. doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.11.021
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907. doi:10.2307/1126611
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. In *Family Transitions*; Cowen, P.A. Hetherington, H., Eds.; Erlbaum: Hillsdale, NJ, USA, 111–164.
- Belsky, J., Youngblade, L., & Pensky, E. (1989). Childrearing history, marital quality, and maternal affect: Intergenerational transmission in a low-risk sample. *Development and Psychopathology*, 1(4), 291–304.
- Borelli, J. L., Cohen, C., Pettit, C., Normandin, L., Target, M., Fonagy, P. & Ensink, K. (2019). Maternal and child sexual abuse history: An intergenerational exploration of children's adjustment and maternal trauma-reflective functioning. *Frontiers in Psychology*, 10(1), 1062, doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01062
- Brooks, J., B. (2012). *The process of parenting: Ninth edition*. McGraw-Hill Higher Education.
- Conger, R. D., Ge, X., Elder, G. H., Lorenz, F. O., & Simons, R. L. (1994). Economic stress, coercive family process, and developmental problems of adolescents. *Child Development*, 65(2), 541–561. doi: 10.1111/j.1467-8624.1994.tb00768.x
- Cross, D., Kim, Y. L., Vance, A., Robinson, G., Jovanovic, T., & Bradley, B. (2016). Maternal child sexual abuse is associated with lower maternal warmth toward daughters but not sons. *Journal of Childhood Sexual Abuse* 25(8), 813–826. doi: 10.1080/10538712.2016.1234532

- Doinita, N.E., & Maria, N. D. (2015). Attachment and parenting styles. *Procedia—Social and Behavioral Sciences*, 203(Supplement C), 199–204.
- IBM Corp. Released 2013. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Jones, J. D., Cassidy, J., & Shaver, P. R. (2015). Parents' self-reported attachment styles. *Personality and Social Psychology Review*, 19(1), 44–76. pmid:25024278
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(5), 784–800. doi: 10.1177/ 0022022111406120
- Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting Styles: A closer look at a well-known concept. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 168–181. doi.org/10.1007/s10826-018-1242-x
- Machado, M., Machado, F., Neves, S., & Fávero, M. (2014). How do parental acceptance–rejection, power, and prestige affect psychological adjustment? A quantitative study with a sample of Portuguese college students. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 295–304. doi: 10.1177/ 106939711452845
- Newcomb, M. D., & Locke, T. F. (2001). Intergenerational cycle of maltreatment: A popular concept obscured by methodological limitations. *Child Abuse & Neglect*, 25(9), 1219–1240. doi: 10.1016/S0145-2134(01)00267-8.
- Newland, R.P., Crnic, K.A., Cox, M. J., & Mills-Koonce, W. R. (2013). The family model stress and maternal psychological symptoms: Mediated pathways from economic hardship to parenting. *Journal of Family Psychology*, 27(1), 96.
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows (Version 10)*. Open University Press: Buckingham, Philadelphia.
- Phelan, T. W. (2003). 1-2-3 magic: *Effective discipline for children 2–12* (3rd ed.). New York: Parent Magic.
- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: Foundations of parental acceptance–rejection theory*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2005). Glossary of significant concepts in parental acceptance–rejection theory. In R. P. Rohner & A. Khaleque (eds.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (pp. 379–397). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P. (2016). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPAR-Theory), methods, evidence, and implications. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1). doi.org/10.9707/2307-0919.1055
- Rohner, R. P. (2017). *Interpersonal acceptance–rejection bibliography*.
- Rohner, R. & Sumbleen, A. (2016). The parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ), In *Encyclopedia of personality and individual differences*. 1-4. New York: Springer.
- South, S. A., & Jarnecke, A. A. (2015). Genetic and environmental influences on adult mental health: Evidence for gene–environment interplay as a function of maternal and paternal discipline and affection. *Behavior Genetics*, 45(1), 438–450. doi: 10.1007/s10519-015-9716-8
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

- Taylor, K., Stewart-Tufescu, A., & Piotrowski, C. (2015). Children exposed to intimate partner violence: Influences of parenting, family distress, and siblings. *Journal of Family Psychology, 29*(1), 29–38. doi: 10.1037/a0038584
- Thulin, U., Svirsky, L., Serlachius, E., Andersson, G., & Öst, L. G. (2014). The effect of parent involvement in the treatment of anxiety disorders in children: A meta-analysis. *Cognitive Behaviour Therapy, 43*(3), 185–200. doi: 10.1080/16506073.2014.923928
- Vergara-Lopez, C., Chaudoir, S., Bublitz, M., O'Reilly Treter, M., & Stroud, L. (2016.) The influence of maternal care and overprotection on youth adrenocortical stress response: a multiphase growth curve analysis. *Stress, 19*(6), 567–575. doi: 10.1080/10253890.2016.1222608

PARENTAL STYLES IN THE FAMILY OF ORIGIN AND THEIR CONTRIBUTION TO CURRENT MOTHER'S PARENTAL STYLES

Maja Mišić

Psychologist, psychotherapist, Burnaby Family Life Agency, Canada

Abstract: Study objective was to investigate the relationship between participant's parenting style and parenting style of her mother and her father. We also examined if dimensions of parental parenting style (mother's and father's) could predict the dimensions of the participant's parenting style. The Parental Acceptance/Rejection and Control Questionnaire (Parental Acceptance-Rejection /Control Scale - Short Form (PARQ/Control-SF)) was used to examine the parenting style dimensions. The study sample was appropriate and included 120 women, 19-64 years of age ($M = 49.5$, $SD = 0.85$). The study confirmed the prediction there is a significant correlation between the dimensions of the participant's parenting style and the parenting style of her parents. It was also found that parenting style of participant's parents was predicting her own parenting style. It has been confirmed that patterns of behavior learned in the family of origin could be transferred to be the parenting style in the nuclear family. Limitation and significance of the study were also explored.

Keywords: *accepting/rejecting parenting style, IPART theory, mother, parents.*

Цитирање чланка:

Mišić, M. (2022). Roditeljski stilovi u porodici porekla i njihov doprinos aktuelnim roditeljskim stilovima majki. *Godišnjak za pedagogiju, 7*(1), 23-36.